

PhDr. Simona Binková, CSc.
Středisko ibero-amerických studií
FF UK

Posudek oponenta

Mgr. Kamila Šimková Broulová, *Samuel Fritz – Autor první přesné mapy Amazonky*, rigorózní práce, Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha 2016, 94 str. + přílohy

Autorka předkládané práce se postavou jezuitského misionáře a kartografa Samuela Fritze (1654-1725) a jeho rolí v dějinách mapování Amazonky zabývá už celé dvě dekády. Spolu s prof. Bohumírem Janským a Vladimírem Šimkem významnou měrou přispěli k popularizaci tohoto trutnovského rodáka a jeho díla, známějšího dosud více v místě jeho někdejšího působení (Peru, Ekvádor, Brazílie) než v rodných Čechách. S druhým ze jmenovaných uspořádali řadu výstav doma i v zahraničí, připravili několik televizních dokumentárních filmů, článků v časopisech a v neposlední řadě i publikaci *Samuel Fritz. České stopy na březích Amazonky* (Kant [Praha], 2002).

Předložení publikovaných výsledků předcházelo pilné zpracovávání dosavadního stavu bádání, shromáždění dostupného materiálu, překlady a hlavně také opakované terénní i badatelské pobyty v zahraničí. Výsledkem je (po zatím nepřekonané německy psané monografii česko-rakouských badatelů J. a R. Gicklhornových a exhortativním dílku J. Kolářka, SJ) v češtině první důkladné zpracování Fritzovy biografie, korespondence, deníkových záznamů a mapového díla, zasazeného do širokého kontextu dějin mapování jihoamerického veletoku, jeho recepcí v evropské kartografii do poloviny 18. století, resp. jeho hodnocení některými jihoamerickými historiky kartografie a geografie. Součástí projektu bylo i přímé navázání na Fritzovu snahu o stanovení pramenů řeky nedávnými vědeckými expedicemi pod vedením B. Janského, jichž se autorka účastnila, a nověji i sledování Fritzových stop v jeho misijní oblasti níže po proudu řeky.

Potud tedy veskrze pozitivní hodnocení výběru tématu, badatelských cílů, kombinace metod historického a terénního výzkumu (mj. návštěva dnešních lokalit La Laguna, Yurimagua a São Paulo de Olivença – někdejší misie San Pablo - jako dědictví Fritzových misí) i získání nových faktů (např. dokumentace rezbářského díla nebo liturgického náčiní z doby a míst Fritzova misijního působení, jež lze dávat do přímé souvislosti s jeho osobou).

Mám ale i několik výhrad k formálním náležitostem, případně k některým faktografickým nepřesnostem.

- Z hlediska citačního úzu, který se může na různých fakultách UK různit: nemám nic proti zkráceným citacím, jež jsou pak dohledatelné v závěrečném soupisu literatury, nesdílím však vhodnost souhrnných odkazů na konci (ani ne všech) subkapitol, z nichž mnohé obsahují doslovné citáty v uvozovkách, bez uvedení konkrétního zdroje a přesné paginace. (Tento způsob citací dodnes přivádí k zoufalství např. čtenáře jinak vynikající knihy *Španělé na Bílé hoře* historika Bohdana Chudoby v různojazyčných vydáních – mnohé z údajů, jež uvádí, se stávají nedohledatelnými, a tudíž dále nepoužitelnými.). Jako příklad dalších nedůsledností v citacích uvádím: u mnohasvazkových edicí vydávaných v dlouhé časové řadě, často i různými autory

jednotlivých dílů/svazků, chybí přesnější identifikace vstřícnější k eventuálnímu čtenáři-badateli: např. *Soupis poddaných podle víry...* (str. 16) byl vydáván průběžně a podle regionů (roku 2000 tak vyšel díl „Hradecko-Bydžovsko“, zpracovaly L. Matušíková, Z. Kukánová, M. Zahradníková - ale i tak jde o čtyřsvazkové dílo!), navíc nevyužita informace, že jmenovaný Georg Fritz a jeho manželka, na rozdíl od většiny obyvatel, byli katolického vyznání. Podobně: uvedeny překlady Fritzových latinských žádostí o zařazení do zámořských misí (z června a října roku 1683, str. 19-20) a reakce na svolení (prosinec 1683, str. 20-21) - nevadí, že asi převzaty „z druhé ruky“ (nejspíše Gicklhornovi nebo Koláček), ale vadí, že neuveden zdroj a nejsou zachyceny ani v závěrečném přehledu Fritzových dopisů. Narativní odkaz na „25. svazek České provincie“ v ARSI je překroucený a jistě nenahradí konkrétní signaturu ARSI, Indipetae 25, ff. 209, 215 a 224, jež jsou letitým badatelům dobře známy, ale začínajícím mohou přístup k dokumentům zkomplikovat. Obdobně: údaj, že anglické vydání Fritzovy mapy „(asi 1703)“ se „nachází v New Yorku“ (str. 71) je irelevantní, pokud není doloženo přesným odkazem. Signatury chybí mj. i u místa výskytu dochovaných Fritzových map (rkp. z roku 1689, 1691 a známých, ale vzácných exemplářů tištěné mapy z r. 1707).

- Ke struktuře práce: Rozsáhlejší výpovědi různých autorů v závěru práce (str. 79-87), týkající se ať už přímo Fritzovy osobnosti, jeho díla či širšího kontextu, jež mají čistě shrnující, nebo i osobní charakter, patří spíše do příloh než do textu práce samotné.

- K faktickým nepřesnostem:

str. 17 – *šlechtický původ* Fritze (u Maroniho – opět bez paginace): v dobovém pojetí (soudím podle dokumentace z průběhu expulze jezuitů v Puerto Santa María) by mělo jít o ekvivalent pro katolické předky v několika generacích, nikoliv šlechtictví.

str. 18 – v Uherském Hradišti nebyl *seminář* (zařízení k přípravě kněží), ale *kolej* (jezuitské školní zařízení pro mládež). A dále: učitelská dráha (*magisterium*) v jezuitských kolejích byla povinnou, obvykle dvouletou, součástí „kariéry“ mladých jezuitů po absolutoriu noviciátu a filozofie, ještě před nástupem ke studiu teologie. Fritz tedy neukončil pedagogickou činnost „záhy“, ale zcela podle vnitřních pravidel, nebyla konečným cílem jeho životního poslání.

str. 21 *s ostatními bratry* – zde lépe „druhy“. V TJ totiž *bratr* označuje člena TJ bez kněžského svěcení (buď *laičtí bratři*, kteří na kněžství neaspirovali, nebo *bratři-scholastikové*, tj. studenti teologie dosud bez kněžského svěcení, obvykle do 3. ročníku). Podobně str. 34, 60 aj. A naopak, vysvěcení kněží už nebyli Bratři, ale Otcové.

str. 25, ř. 8: místo *důvěřiví* (nedává smysl) má být *nedůvěřiví* (viz i Kalista, op. cit., str. 44).

str. 32, ř. 10 zdola – *plody platanu* je nesmysl převzatý zřejmě z Kalisty (nebo následně Koláčka), a když už převzat, měl by být vysvětlen (šp. *plátano* znamená i banán).

str. 37, 3. odst. – *yuku a maniok* zahrabávali – jde o jeden a tentýž rostlinný rod.

str. 44 – smlouvu z Tordesillasu neuzavíral *španělský král*: Španělsko v té době ještě neexistovalo, tato úloha připadala Kastilii a království Aragonskému; navíc „králem“ byla královna (Isabela Kastilská; Ferdinand Aragonský spolupodepisoval).

str. 72, posl.ř. – *quintal* = 100 kg: nerovná, nejde totiž o metrický cent!., želvy tudíž vážily sotva polovinu (1 q se rovnal 100 liber = cca 46 kg).

str. 83 – *ecuatoriano* znamená „ekvádorský“, zatímco „rovníkový“ by bylo *ecuatorial*.

str. 83 dole – *Kryštof z Acuíni*: proč překládat vlastní jméno?? (Cristóbal de Acuña, pocházel z Burgosu).

průběžně - *San Joachim* je jazykový hybrid, bez ohledu na to, že tak psal sám Fritz, Kalista nebo Kolářek – misie se tak nejmenovala a není to ani překlad (šp. San Joaquín, čes. Sv. Jáchym).

Ostatní poznámky zanáším formou připisků přímo do exempláře práce.

- V celkem nepočtené fritzovské bibliografii zaujme v práci uváděný (str. 83), ale nevyužitý titul „Gigant mezi giganty. Samuel Fritz na Amazonce“ od autora Octavia Latorreho (bez data, bez místa, bez orig. titulu - existuje vůbec?); naopak postrádám postoj ke starší, poněkud kontroverzní edici George Edmundsona *Journal of the Travels and Labours of Father Samuel Fritz in the River of the Amazonas between 1686 and 1723* (London, 1922; reprint 1967) a dvě čerstvější publikace: reedici překladu Fritzova deníku do portugalštiny s bohatým poznámkovým aparátem k místním reáliím a řadou (i starších) studií, již uspořádal Renan Freitas Pinto (Org.), *O diário do padre Samuel Fritz* (Manaus, 2006), a Aristóteles Álvarez López, *En busca de la memoria perdida. Samuel Fritz y la fundación de Yurimaguas* (Iquitos, 2009), představenou i na půdě UK v Praze. Existuje také latinská edice jezuitských dopisů Pavel Zavadil, *Bohemia jesuitica in Indiis occidentalibus. Latinská korespondence českých jezuitů z Ameriky, Filipín a Marián v českých a moravských archivech*, disertační práce, FF UK, Praha 2011), kde je možné konzultovat eventuální pochybnosti v různých překladech. Všechny práce, včetně četných novějších časopiseckých studií by v úvodní kapitole měly být podrobeny kritickému – třeba i negativnímu – hodnocení, jak se to od kvalifikačních prací této úrovně očekává. Některé přinášejí nové pohledy zejména na Fritzovo kartografické dílo, např. jeho interpretaci z pohledu španělsko-portugalského soupeření a vývoje dobového diskursu.

- Seznam použité literatury by pak měl být výrazněji členěn: nejen na listy misionářů, ale i další nevydané (univerzitní matrika 1672) či vydané prameny (různé edice Fritzových deníků, map a korespondence, La Condamine, Zavadil, Kalista, *Cartas edificantes...* – chybí jejich fr. předloha a Stöckleinův *Welt-Bott* –, a dále *Portugaliae monumenta cartographica, Soupis poddaných...*). A zvláště by pak figurovala sekundární literatura. Dle mého názoru by práce z historické disciplíny (dějiny kartografie a geografie) měla více reflektovat obvyklý úzus oboru – týká se i výše uvedených citací. Nevylučuji ovšem, že můj názor je profesně ovlivněn standardy mateřské fakulty.

- Ocenění hodná je bohatá příloha dokumentující archivní materiály, vývoj kartografie Amazonky i vlastní výzkum v terénu (v seznamu příloh by měl být uveden autor fotografií).

Bez ohledu na tyto technické připomínky a naopak, s oceněním kladů uvedených výše, a dále s přihlédnutím k celkové přehlednosti práce, kultivovanému jazyku, velkému osobnímu zaujetí pro téma i odvahu pustit se do interdisciplinární problematiky **d o p o r u č u j i** práci k obhajobě s klasifikací **p r o s p ě l**.

Simone Biuli

V Praze, 10. února 2017